

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет
Інститут славістики Польської Академії наук (Польща)

НАУКОВІ ЗАПИСКИ
БЕРДЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія: Філологічні науки

Випуск XIV

Бердянськ
2017

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Астаф'єв О. Г. – доктор філологічних наук, професор (Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Зимомря І. М. – доктор філологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка)

*Друкується за рішенням вченої ради
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 4 від 30.11.2017)*

**Рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України
збірник включений до Переліку наукових фахових видань України
(наказ МОН України від 6 листопада 2014 р. № 1279)**

Редакційна колегія:

Анісімова Н. П. – доктор філологічних наук, професор (Бердянськ);
Богдан В. В. – кандидат філологічних наук, доцент (Бердянськ); **Джельова А. С.** – доктор філології, головний асистент доктора (Пловдив, Болгарія); **Загороднова В. Ф.** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Зарва В. А.** – доктор філологічних наук, професор (Бердянськ), **головний редактор**; **Карабович Т.** – доктор гуманітарних наук, доцент (Люблін, Польща); **Колінько О. П.** – доктор філологічних наук, професор (Бердянськ); **Красовська Г.** – доктор габілітований гуманітарних наук, професор (Варшава, Польща); **Леміш Н. Є.** – доктор філологічних наук, доцент (Київ); **Новик О. П.** – доктор філологічних наук, професор (Бердянськ); **Сердюк А. М.** – кандидат філологічних наук, доцент (Бердянськ); **Сухомлинов О. М.** – доктор філологічних наук, професор (Бердянськ); **Філоненко С. О.** – доктор філологічних наук, професор (Бердянськ), **відповідальний секретар**; **Харлан О. Д.** – доктор філологічних наук, професор (Бердянськ), **заступник головного редактора**; **Христіанінова Р. О.** – доктор філологічних наук, професор (Запоріжжя), **заступник головного редактора**; **Цанов С. М.** – доктор філології, доцент (Шумен, Болгарія); **Циховська Е. Д.** – доктор філологічних наук, професор (Київ).

Н 34 Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки : [зб. наук. ст.] / [гол. ред. В. А. Зарва]. – Бердянськ : БДПУ, 2017. – Вип. XIV. – 192 с.

У збірнику вміщено наукові статті, присвячені актуальним проблемам мовознавства та літературознавства. Висвітлено проблеми лінгвістики тексту, дискурсології, дискурс-аналізу, когнітивної лінгвістики, лексикології та фразеології. Досліджено проблеми часопросторових вимірів літератури, поетики художнього тексту, теорії літератури і порівняльного літературознавства.

УДК 81:82–1/9:82.091:821.161.2
ББК 80я43

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несе автор.

© Бердянський державний педагогічний університет, 2017
© Автори статей, 2017

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Berdyansk State Pedagogical University
Savic studies institute of Polish Academy of sciences (Poland)**

SCIENTIFIC PAPERS OF BERDYANSK STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY

Series: Philological sciences

Issue XIV

**Berdyansk
2017**

UDC 81:82–1/9:82.091:821.161.2
LBC 80я43
N 34

REVIEWERS:

Astafiev Olexandr, Doctor of Philology, Professor (Taras Shevchenko National University of Kyiv)

Zymomria Ivan, Doctor of Philology, Professor (Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobych)

*It is published according to the resolution of the Academic Council
of Berdyansk State Pedagogical University
(protocol № 4 of 30.11.2017)*

**According to the resolution of Attestational board of the Ministry of education
and science of Ukraine this edition was included to the List of scientific
professional editions of Ukraine**

(Resolution of the Ministry of education and science of Ukraine № 1279 of 06.11.2014)

Editorial Board:

Nina Anisimova, Doctor of Philology, Professor (Berdyansk); **Valerii Bohdan**, Candidate of Philology, Associate Professor (Berdyansk); **Antoaneta Dzhelova**, Doctor of Philology, Chief Assistant Doctor (Plovdiv, Bulgaria); **Victoria Zagorodnova**, Doctor of Pedagogy, Professor (Berdyansk); **Victoria Zarva**, Doctor of Philology, Professor (Berdyansk), **Editor in Chief**; **Tadei Karabovych**, Doctor of Humanities, Associate Professor (Lublin, Poland); **Olena Kolinko**, Doctor of Philology, Professor (Berdyansk); **Krasovska Helena** – doctor of humanitarian sciences, professor (Warsaw, Poland); **Natalia Lemish**, Doctor of Philology, Associate Professor (Kyiv); **Olha Novik**, Doctor of Philology, Professor (Berdyansk); **Alla Serdiuk**, Candidate of Philology, Associate Professor (Berdyansk); **Oleksii Sukhomlinov**, Doctor of Philology, Professor (Berdyansk); **Sophia Filonenko**, Doctor of Philology, Professor (Berdyansk), **Executive Secretary**; **Olha Kharlan**, Doctor of Philology, Professor (Berdyansk), **Deputy Editor in Chief**; **Raisa Hrystianinova**, Doctor of Philology, Professor (Zaporizhzhya), **Deputy Editor in Chief**; **Strashymir Tsanov**, Doctor of Philology, Associate Professor (Shumen, Bulgaria); **Ellina Tsyhovska**, Doctor of Philology, Professor (Kyiv).

**N 34 Scientific papers of Berdyansk State Pedagogical University. Series:
Philological sciences** : [Collection of scientific papers] / [Chief editor
V. Zarva]. – Berdyansk : BSPU, 2017. – Issue XIV. – 192 p.

The collection contains research papers dedicated to the topical issues of literary criticism and linguistics. The questions of literature theory, comparative studies, the history of Ukrainian literature, development of tendencies, styles and genres of domestic and foreign literature and poetics of fiction are considered. The problems of cognitive linguistics, grammar, vocabulary and sociolinguistics are dealt with.

UDC 81:82–1/9:82.091:821.161.2
LBC 80я43

The authors assume responsibility for the contents of articles and accuracy of citation.

© Berdyansk State Pedagogical University, 2017
© Authors of the articles, 2017

ЗМІСТ

МОВОЗНАВСТВО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Коваленко Т. В. (Жовті Води). Роль української мови у сучасних міжкультурних комунікаційних процесах	9
Божко Я. Ю. (Запоріжжя). Соціолінгвістичний аспект сленгової лексики американського варіанту англійської мови	15
Khalabuzar O. A. (Berdiansk). Structural and semantic peculiarities of the phraseological units with the colouring semantics (on the material of the novel "The white dragon" written by Anne McCaffrey)	21
Тимкова В. А. (Вінниця). Формування культури професійного спілкування у майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи	28
Ерсьозоглу Р. (Київ). Актуальні аспекти навчання турецької мови в сучасних наукових пошуках	35

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ

Гальчук О. В. (Київ). Пантелеймон Куліш як образ, тема і концепт у транспозитивній ліриці ХХ століття	43
Боговін О. В. (Бердянськ). Поняття "код" у термінологічному апараті літературознавчих методологій: версія Умберто Еко	53
Волик Н. А. (Мариуполь). "Ода торжественная на сдачу города Гданска" В. Третьяковского как воплощение риторико-культурного кода XVIII столетия	60
Журавська О. В. (Київ). Мотиви трансцендування й трансгресії в "ірреальному" хронотопі героя химерного роману	68
Школа І. В. (Бердянськ). "Дон Кіхот" М. Сервантеса: еволюція критичної та літературної рецепції	77

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

Солецький О. М. (Івано-Франківськ). Давня українська література "в" та "поза" контекстом національної психоісторії	86
Мітракова О. О. (Бердянськ). Орфей у рецепції Івана Франка	95
Александрова Г. О. (Бердянськ). Саморух В. Будзиновського: від політика до письменника	101
Варданян М. В. (Кривий Ріг). Між життям і смертю: "голодова" проблематика в українській діаспорній дитячій літературі	108
Луцій С. І. (Київ). Історичні романи Ю. Косача 1960-х – 1980-х років	114
Назімова К. А. (Бердянськ). Образна система роману Анатолія Дімарова "І будуть люди"	120

- Коваленко Д. О.** (Житомир). Внутрішньо-психологічний часопростір у романах Галини Пагутяк “Писар Східних Воріт Притулку” та “Писар Західних Воріт Притулку” 127
- Тимощук Н. М.** (Вінниця). Художні особливості роману “Посол мертвих” Аскольда Мельничука 136

СТУДІЇ ПОПУЛЯРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Бугрій А. С.** (Київ). Образ Шерлока Холмса як засіб розкриття культурних цінностей вікторіанської доби 142
- Філоненко С. О.** (Бердянськ). Історія, аналітика, пророцтво: ренесанс шпигунського роману в сучасній українській масовій літературі 149
- Герасименко Ю. А.** (Бердянськ). Особливості інтерпретації образу Павла Полуботка в романі “Спадок” Анни Шевченко 155
- Янцелевич О. С.** (Київ). Іронія в романі Дари Корній “Щоденник Мавки” 163

РЕЦЕНЗІЇ

- Александрова Г.** (Київ). Художній досвід ХХ століття: європейський профіль : рецензія на видання Саєнко Валентини “Українська література ХХ ст.: діапазон творчих голосів і мистецьких відкриттів. Вибрані літературознавчі праці” (Львів : ЛА “Піраміда”, 2016. – 868 с.) 171
- Левченко Г. Д.** (Житомир). Синергетичне моделювання жанру як стратегія реабілітації історії літератури : рецензія на монографію Чика Дениса “Longo sed proximus intervallo: жанрові системи української та англійської прози кінця ХVІІІ – середини ХІХ ст.” / [наук. ред. В. А. Зарва] (Хмельницький : ФОП Цюпак А. А., 2017. – 356 с.) 176
- Лиман І. І.** (Бердянськ). Життя в ім’я любові до України : рецензія на збірник наукових праць Рєви Л. Г. “Видатні діячі України. Михайло Іванович Драгомиров. Олександр Матвійович Лазаревський – уродженці м. Конотопа” / [наук. ред. Рєва Н. М. ; відп. ред. Мокроусов А. І.] 183
- Новик О. П.** (Бердянськ). Романістика діаспори крізь призму жанру і стилю : рецензія на монографію Луцій Світлани “Романістика української діаспори 1960-х – 1980-х років: проблематика, жанрово-стильові парадигми” (Тернопіль, 2017) 185

CONTENT

LINGUISTICS

ACTUAL PROBLEMS OF LINGUISTICS AND LINGUADIDACTICS

Kovalenko T. (Zhovti vody). The Role of Ukrainian Language in Modern Processes of Intercultural Communication	9
Bozhko Ya. (Zhaporizhzhya). The sociolinguistic aspects of slangs in Americal English	15
Khalabuzar O. (Berdiansk). Structural and Semantic Peculiarities of the Phraseological Units with the Colouring Semantics (on the Material of the Novel “The White Dragon” Written by Anne McCaffrey)	21
Tymkova V. (Vinnytza). The Formation of Professional Communication Culture of Hotel and Restaurant Business Future Specialists	28
Ersozoglu R. (Kyiv). Actual Aspects of the Turkish Language Investigation in Works by Ukrainian Scientists	35

LITERARY CRITICISM

THEORY OF LITERATURE PROBLEMS

Halchuk O. (Kyiv). Panteleimon Kulish as an Image, Theme and Concept in Transpositive Poetry of the 20th Century	43
Bohovin O. (Berdiansk). “Code” Concept In Terminological Apparatus of Literary Methodologies: Umberto Eco’s Version	53
Volik N. (Mariupol). “The Solemn Ode for a Capitulation of Gdansk” by V. Trediakovsky as a Rhetorical and Culture Code’s Embodiment 18th Century	60
Zhuravska O. (Kyiv). The Motives of transcendence and transgression in the “irreal” Chronotope of Chimeric Novel hero	68
Shkola I. (Berdiansk). “Don Quixote” by M. Cervantes: the Evolution of the Critical and Literary Reception	77

HISTORY OF LITERATURE: MODERN APPROACHES

Soletskyi O. (Ivano-Frankivsk). Ancient Ukrainian Literature: “In” and “Out” of the National “Psychohistory” Context	86
Mitrakova O. (Berdiansk). Orpheus in the reception of Ivan Franco	95
Aleksandrova H. (Berdiansk). V. Budzynovsky’s self-movement: from politician to writer	101
Vardanian M. (Kryvyi Rig). Between Life and Death: ‘Holodomor’ Theme in the Children’s Literature of Ukrainian Diaspora Writers	108
Lushchii S. (Kyiv). Problems of the Novels Written by the Ukrainian Diaspora in the 1940-1980	114
Nazimova K. (Berdiansk). The Image System of Anatolii Dimarov’s Novel “And Will Be People”	120

- Kovalenko D.** (Zhytomyr). Inner-psychological Time Space in the Novels of Galina Pagutyak “The Writer of the Eastern Gate of the Asylum” and “The Writer of the Western Gate of the Asylum” 127
- Tymoshchuk N.** (Vinnytsa). Artistic Features of the Novel “The Ambassador of the Dead” by Askold Melnychuk 136

POPULAR LITERATURE STUDIOS

- Buhrii A.** (Kyiv). The image of Sherlock Holmes as the Way of Detection of Victorian Era Cultural Values 142
- Filonenko S.** (Berdiansk). History, Analytics, Prophecy: the Renaissance of the Spy Novel in Contemporary Ukrainian Popular Fiction 149
- Herasymentko Y.** (Berdiansk). Specifics of Interpretation the Image of Pavlo Polubotok in the Novel “Bequest” by Anna Shevchenko 155
- Yancelevich O.** (Kyiv). Irony in the novel of Dara Korniy “Mavka’s Diary” 163

REVIEWS

- Aleksandrova H.** (Kyiv). The artistic experience of the XX century: European profile : review on the publication of Saenko Valentyna “Ukrainian literature of the XX century : range of creative voices and artistic discoveries. Selected literary works” (Lviv : LA “Puramid”, 2016. – 868 p.) 171
- Levchenko H.** (Zhytomyr). Synergetic modeling of genre as a strategy of rehabilitation of literature history : review on the monograph of Chyk Denys “Longo sed proximus intervallo: genre systems of Ukrainian and English prose of the end of the XVIII – the middle of the XIX century” / [scientific editor V. Zarva] (Khmelnysk: FOP Tsupak A, 2017. – 356 p.) 176
- Lyman I.** (Berdiansk). The life in the name of love to Ukraine : review on the collection of scientific works of Reva L. “Outstanding figures of Ukraine. Mychailo Ivanovych Dragomyrov. Oleksandr Matviyovych Lazarevskyi – natives of Konotop” / [scientific editor Reva N. ; executive editor Mokrousov A.] 183
- Novyk O.** (Berdiansk). The romanistics of the diaspora through the prism of genre and style : review on the monograph of Luschiy Svitlana “The romanistics of Ukrainian diaspora of the 1960 – 1980 years: problem, genre and style paradigms” (Ternopil, 2017) 185

УДК 821.161.2-2.09

Тимощук Н.М.,
кандидат філологічних наук,
Вінницький національний аграрний університет,
redish_fox15@ukr.net

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ “ПОСОЛ МЕРТВИХ” АСКОЛЬДА МЕЛЬНИЧУКА

Анотація

Роман “Посол мертвих” Аскольда Мельничука – доказ добротного світового рівня української англомовної літератури США. Твір має складну структуру та відкритий фінал. Головна ознака роману – застосування прийому багат шаровості. У художній тканині твору минуле, що балансує на межі реального й ірреального буття, є домінантою життя його героїв-емігрантів. Основну увагу Аскольд Мельничук зосередив на стосунках людини і суспільства, спробі національної самоідентифікації та протидіючому їм відчуженню індивіда, особистим переживанням, внутрішньому протиборству і співіснуванню багатьох „я” у душі українця-емігранта.

Ключові слова: постмодернізм, екзистенціалізм, проблематика, хронотоп, історична дійсність.

Summary

The novel “The Ambassador of the Dead” by Askold Melnychuk is a proof of the solid world-class level of Ukrainian English-language literature in the United States. The novel has a complex structure and open ending. The use of multi-layer reception is a main feature of the novel.

Key words: postmodernism, existentialism, problems, chronotop, historical reality.

Неординарний митець Аскольд Мельничук – поет, прозаїк, перекладач, критик, визначний представник сучасної американської літератури та літературознавства. Він є “американцем за національністю й українцем за походженням” (І. Думчак), майстерно поєднуючи американську культуру з українським етносом у своїх творах. Своім романом “Ambassador of the Dead” (“Посол мертвих”) автор вивів українську літературу діаспори, яка почасти “трансформувалася в англомовну літературу і стала її складовою” [4, 162], на якісно новий етап розвитку її постмодерного дискурсу. “Популяризуючи своєю творчістю українську тематику за кордоном, митець долучається до розвитку української літератури загалом” [3, 61].

Рецензії американської критики на роман “Посол мертвих” були загалом схвальні. Зокрема, американський літературознавець Роберт де Лосса визнав твір “першокласним спостереженням американської традиції через призму сучасної української еміграції” [11, 13]. На думку Джеймса Кєрєла, “Посол мертвих” – “роман, який перехресує кордони між нацією примар і Нью Джєрсї, між безжальним минулим столїттям та безмежністю любові, горя і надїї” [9, 3].

Функціонально-стилістичні особливості романістики Аскольда Мельничука розглядалися в працях Тамари Денисової та Оксани Забужко, у рецензіях Леоніда Рудницького та Марка Павлишина. Ірина Думчак дослідила творчість Аскольда Мельничука з акцентом на її українській проблематиці в контексті українсько-американських літературних взаємин ХХ – поч. ХХІ ст. На думку дослідниці, роман “Посол мертвих” є “найповнішим на сьогодні уособленням роздумів та знань Аскольда Мельничука про емігрантське життя українських поселенців після Другої світової війни на території США” [5, 13].

Завданням нашої розвідки є проаналізувати особливості художнього моделювання історичної дійсності автором, зосередитися на проблематиці твору та особливостях її художньої інтерпретації.

Другий роман Аскольда Мельничука – “Посол мертвих” (“Ambassador of the Dead”) було опубліковано у видавництві “Counterpoint” 2002 року. “Los Angeles Times” включила його до переліку десяти найкращих американських романів 2002 року. Як слушно зауважує Тамара Денисова, “американська реальність із іммігрантською підосною – традиційна тема для мультикультурної Америки” [2, 60], однак “у контексті американського мультикультуралізму А. Мельничук має власний голос” [2, 61]. Якщо митці азіатського походження Емі Тан, Максін Хонг Кінгстон зосереджуються переважно на проблемах особистісного самоствердження героя-емігранта, то Аскольд Мельничук художньо осмислює долю та історію цілого народу.

Головна героїня роману Адріана (Ада) Крук (дівооче прізвище – Січ) є знаком, символом і носієм минулого, жахливої української історії. Ада Січ усе життя покликана пам’ятати і воскрешати минуле, адже вона не змогла адаптуватися у новому світі, новій реальності, вектор життя її сім’ї спрямований у минуле. Захоплення Ади минулим виявляється не лише у її вчинках, а й найменших побутових деталях, наприклад, Ада готує лише українські страви. Розповідаючи про життя однієї людини, автор передає трагедію всього народу.

У контексті прози Аскольда Мельничука ім’я персонажа нерідко стає своєрідним номінативним кодом. Тож художні антропоніми є категорією мотивованих, значущих імен-характеристик. Прізвище головної героїні Крук є символом, який домінує у міфах і легендах багатьох народів світу. Зокрема, у індіанській культурі круки¹ – птахи, що переносять душі мертвих, посли (амбасадори) в інший світ. Головна героїня як цей міфологічний птах “усе життя покликана пам’ятати й воскрешати минуле” [1, 18].

Наявність у творі дискурсивної практики постмодернізму засвідчена зображенням своєрідності героїв, внутрішніх проявів їх свідомості, а

¹ Цей міфологічний мотив надзвичайно популярний у американській літературі. Він широко використовувався письменниками різних часів і художніх стилів (від поезії “Raven” (“Ворон”) Е. По до романів С. Кінга).

також об'єктів, які провокують реакції персонажів, а отже, спонукають сюжет рухатись. Комунікативний простір персонажів більше не є їх приватною власністю, це відкритий універсум голосів. Відкинувши на другий план довколишній світ речей і явищ, митець вивів на авансцену героїню Аду Крук, чия розколота свідомість відобразила всю складність і неоднозначність процесу становлення особистості у “новому” (еміграційному) світі. Показово: епік наголосив на значимості подій не в момент їх появи, а в період повторення (пригадування). Акт пригадування розвиває подію, наповнює її змістом.

Використаний у “Послі ...” ретроспективний погляд дозволив розглянути минуле з декількох позицій. Повторний перегляд дає переваги, бо подія, яка відбулась, передається через багаторівневе висвітлення. Ілюзію подій, що ніби розгортаються у теперішньому часі в експозиції, знівельовано, коли читача повідомляють про те, що оповідь носить характер спогадів. Отже, план минулого часу домінує над уявним теперішнім. Одночасне співіснування (частотного типу) прикмет різних часів сприяло підкресленню наявності в новому старого, незмінного.

Проблема “безґрунтя” висвітлена у романі “Посол мертвих” Аскольда Мельничука у двох аспектах. Перший – втрата ґрунту як втрата рідної землі. Герої твору – емігранти. Один із них, Антін, переконаний, що вони втратили Батьківщину, а нової ніколи не отримають. Його філософсько-ліричні роздуми з цього приводу належать не стільки героєві твору, як, радше, самому авторові. Другий аспект проблеми “безґрунтя” має власне екзистенційну природу, коли втратити ґрунт значить усвідомити абсурдність буття, страх перед неминучістю, самотність, зневіру та відчай. Ці чинники лежать в основі втрати ґрунту Адою Крук. Вона, хоч і перебуває за межами рідної землі, проте суспільство та його цінності (чи псевдоцінності), криза свідомості призводять до абсурдистського сприйняття нею реального світу, коли “трупі речей” починають заміняти самі речі, а реальність переплітається з ірреальністю, з повною відсутністю нормального життя. Рефлексії “старого” світу наповнили життя Адріани, і це не лише спогади, речі, а й привиди батьків, родичів, знайомих. Вона, відчуваючи абсурдність усього того, що її оточує, мимоволі поринає у цю віртуальну сферу, в якій вбачає для себе порятунок.

Текст твору характерний переключенням у площину “одночасної віри / невіри” (Ю. Лотман). “Посол ...” оформив сумнів Ніколаса Блуда щодо подій надзвичайного характеру. За художньою версією Аскольда Мельничука, такими подіями є тоталітарна дійсність СРСР з усіма її реаліями – переслідуваннями, голодом, репресіями, Другою світовою війною. Вагання молодого Блуда забезпечують сюжетну актуальність дилеми: “це вигадка чи правда?”. Конфігурація можливостей її розв'язання призводить до градації мислення у межах формули “герой

майже переконався у правдивості подій”. Застосування незвичного ускладнює тональність інтриги. Незвичне, неймовірне “виявляється тим нарративним матеріалом, який найкраще виконує конкретну функцію: привнести зміни в попередню ситуацію і порушити встановлену рівновагу” [8, 25]. Відмова від пошуку будь-якої історичної правди дозволила епіку “обіграти” міфи, породжені історичною добою, створюючи прецедент для розуміння абсурдності як світової історії, так і її вітчизняної частини, де світ трактується, відповідно до постмодерністських уявлень, як божевільний і одночасно тоталітарний.

“Посол мертвих” має складну структуру та відкритий фінал. Головна ознака роману – застосування прийому багатозаровості, властивого переважно малярській техніці, який вважають сутністю постмодерністського моделювання світу. Притаманна епіку нарративна манера становить тривимірну структуру. В ній перший складник – реальний пласт подій, другий – уявлення головного героя, а третій – глибинний зміст, філософські міркування. “Його героям притаманна певна “містичність”, таємничність, недорозкодованість, що вповні відповідає їхній ролі, їхній функції амбасадорів не просто минулого, а й отієї незнанної для світу батьківщини України” [2, 60].

Назва роману ідентична назві одного з розділів твору. Автор увів у сюжетне тло вставний роман Антона (професора літератури, українського літератора-емігранта, філософа) про життя Адріани Крук у місті “*Воскресіння на річці Пам’ять*” (“материкова” Україна). Символізм цієї назви – втілення переконання митця в тому, “що духовне “воскресіння” України неможливе без синтезу “старого” і “нового”” [3, 67]. Осмислення Мельничуком конструкції “текст у тексті” дозволяє говорити про розширення меж твору, про своєрідно побудований ризоматичний простір, де ідеї, образи, сюжети різних епох співіснують “тут і тепер” у межах актуального хронотопу. Прийом знищення тексту (модель тексту в тексті), коли одним із головних героїв стає автор і його книга, споріднює роман “Посол мертвих” з текстовим узусом Е. Андіївської та Н. Саррот (“Золоті плоди”).

Гайдеґґерівська теза про одну із форм суспільного “вбивства” людини – стандартизацію всіх у єдиний психологічний тип – переводить ключову тему “Посла мертвих” у площину етнопсихології, подаючи українців, мешканців як тоталітарного, так і демократичного світу, зденаціоналізованими і дезорієнтованими, неначе мертвими. Скажімо, емігранти для чужого американського суспільства, за Аскольдом Мельничуком, – це “паперові карикатури”.

Фабула роману розпросторена довкруги долі двох українських сімей – Круків і Блудів до та після еміграції в США. Вона концентрована у п’яти розділах: “Родина Круків”, “Захворювання з ознаками зникання”, “Посол мертвих”, “Жінка, що поборолася Сталіна” та “Невидимий світ”.

Метафоричне “захворювання з ознаками зникання” – втілення авторської думки про втрату національної ідентичності українцем-емігрантом¹. Однак автор роману окреслив значно ширший аспект проблеми – зникнення “сотень тисяч під час радянської окупації, голоду (підкреслення наше – *Н.Т.*) та фашизму, так і зникнення самої країни з карти світу” [6, 127] майже на століття.

Конфлікт між світами Новим і Старим, зокрема “СМЖ” (синдром минулого життя), властивий головній героїні роману – Адріані Крук. Вона не змогла зреалізуватися у “країні нових можливостей” із ряду суб’єктивних та об’єктивних причин. Однак головна з них – минуле, привиди якого “дихають у темних закутках життя кожного емігранта” [10, 1]. Письменник відтворив етноцид 1933-го року крізь призму різнорідних спогадів пані Крук про батьківщину.

Показово: Ада нав’язувала українство синам, її подруга – Ірина Сич – навпаки. Сім’я Блудів ізолюється від Круків через переїзд в інший район, де “стара країна зменшилась до усмішки “чеширського kota” ” (І. Думчак), через заборони Ніку спілкуватися з його другом Алексом. За Мельничуком, причиною такої поведінки слугує минуле героїні, зокрема, здійснений над сестрою у голодний 1933 р. акт канібалізму. Проблема неможливості позбутися минулого навіть за межами батьківщини художньо осмислена Аскольдом Мельничуком на фоні тематики голодомору. У художній тканині твору минуле, що балансує на межі реального й ірреального буття, є домінантою життя його героїв-емігрантів.

Роман “Посол мертвих” стоїть поряд із такими визначними творами, як “Жовтий князь” Барки, “Марія” Самчука, “Ротонда душогубців” Осьмачки та ін. Проводити таку паралель нам дає змогу, перш за все, екзистенційність проблематики голодомору, а також високий художній рівень моделювання внутрішнього та зовнішнього світу індивіда, “голодного” не тільки фізично, а й духовно. За Мельничуком, причина останнього в обірваних історичних коренях. На думку Антона, людини освіченої та поетично обдарованої, для нього “двері закрилися перед джерелом натхнення у творенні поезії” [7, 96], коли він залишив Україну. Він був глибоко переконаний, що “правдива поезія пишеться мовою, яку прищепила батьківщина, і ця мова для нього тепер втрачена ...” [7, 97].

Основну увагу Аскольд Мельничук зосередив на стосунках людини і суспільства, спробі національної самоідентифікації та протидіючому їм відчуженню індивіда, особистим переживанням, внутрішньому протиборству і співіснуванню багатьох “я” у душі українця-емігранта. Роман “Посол мертвих” Аскольда Мельничука – доказ добротного світового рівня української англомовної літератури США.

¹ Емігрантів з України американці донедавна не ідентифікували: будь-які спроби самоідентифікації Алекса Крука спричинили обурення викладачів та кепкування, адже такої країни немає на карті світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисова Т. Історія, метаісторія та симулякри в романах Аскольда Мельничук / Тамара Денисова // Слово і час. – 2006. – № 5. – С. 15-22.
2. Денисова Т. Український міф в американському мультикультурному просторі / Тамара Денисова // Наукові записки. – Том 21. – Філологічні науки. – К. : Видавничий дім “КМ Академія”, 2003. – С. 52-62.
3. Думчак І. Екзистенційний світ українців-емігрантів (за романом Аскольда Мельничука “Посол мертвих”) / Ірина Думчак // Слово і час. – 2004. – № 1. – С. 61–67.
4. Думчак І. Художні особливості роману Аскольда Мельничука “Що сказано” / Ірина Думчак // Українознавчі студії. – 2001. – № 3. – С. 162–167.
5. Думчак І. М. Українська проблематика ХХ ст. у творчій спадщині американського письменника Аскольда Мельничука : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.05 “Порівняльне літературознавство” / Ірина Михайлівна Думчак. – Тернопіль, 2006. – 20 с.
6. Мельничук А. Посол мертвих / Аскольд Мельничук // Дружба народів. – 2004. – № 5. – С. 95–149.
7. Мельничук А. Посол мертвих / Аскольд Мельничук // Дружба народів. – 2004. – № 6. – С. 90–136.
8. Тодоров Ц. Введение в фантастическую литературу / Цветан Тодоров. – М. : Дом интеллектуальной книги, 1999. – 89 с.
9. Carrol James. Ambassador of the Dead / James Carrol // Harvard Book Store. – The Boston Globe. – July Select 70. – 2001. – P. 3.
10. Greenbaum Beth. A Liturgy of Losses: A Review of Ambassador of the Dead by Ascold Melnychuk / Beth Greenbaum // J Books. – 06, 2001. – P. 1.
11. Robbert De Lossa. Ambassador of a Generation: Melnychuk’s novel of the Ukranian American experience / Robbert De Lossa // The Ukranian Weekly. – Sunday, June 17, 2001. – P. 13.

Стаття надійшла до редакції 5 листопада 2017 року